

GİRİŞ

Prof. Dr. Aslan GÜNDÜZ*

Fikrî ve sınaî hakların korunması, Türkiye ile Avrupa Topluluğu (AT) arasındaki Gümrük Birliği (GB)'nin esaslı bir unsurunu teşkil etmektedir. Taraflar, bu alanda eşit düzeyde etkin bir koruma sağlanması halinde, GB'nin düzgün işleyeceği konusunda anlaşmışlardır. AT'da söz konusu hakların korunmasına ilişkin usul ve mekanizmalar esasen mevcuttur. Türkiye'de ise, GB kararının kabulüne kadar bu alanlarda ciddi bir koruma sistemi yoktu. Türkiye, AT'nun tam üyesi olmadığı için GB'ne girdikten sonra da AT mevzuatını doğrudan uygulaması söz konusu değildir. Ancak, GB kararıyla Türkiye kendi sistemini AT'nunki ile uyumlu hale getirmeyi kabul etmiştir.

GB kararının 8 No.lu Ek'i gereğince Türkiye bu kararın yürürlüğe girmesinden önce (1.1.1996'dan önce) fikrî ve sınaî hakların korunmasıyla ilgili çok sayıda milletlerarası anlaşmaya taraf olmayı kabul ettiği gibi bu amaçla çok sayıda millî düzenleme de yapmıştır. Buna ilaveten Türkiye önümüzdeki birkaç yıl içinde daha başka milletlerarası anlaşmayı yürürlüğe koymayı veya AT'nun mevzuatına uygun millî düzenlemeler yapmayı da kabul etmiştir.

Öte yandan Türkiye, GATT (Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması) bünyesindeki Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nün kurulmasına ilişkin anlaşmanın Ek'i olan 1994 tarihli TRIPS (Fikrî Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri) Anlaşmasına 1995 tarihinde imza atarak taraf olmuş ve 25 Şubat 1995 tarih ve 22213 sayılı **Resmî Gazete**'de yayınlamak suretiyle TRIPS Metni'ni kabul etmiştir.

TRIPS Metni tüm fikrî ve sınaî hak türleri açısından dikkate alınması gereken genel ilkelerle birlikte her bir hak türünü ilgilendiren standartlara ayrı ayrı yer vermektedir. AT'nun bugüne kadar yürürlüğe koyduğu birçok Yönetmelik ve Yönerge özü itibarıyla TRIPS hükümleriyle çakıştığından, AT mevzuatıyla uyum sağlama bir anlamda TRIPS hükümlerine de işlerlik kazandırma anlamına gelmektedir.

Akid devletler arasında ticaret ilişkileri bağlamında doğan hak ve yükümlülükleri düzenleyen, dünya ticaretine özgü yöntem ve uygulamaları belirleyen GATT-WTO sistemi, akit taraflar arasında yürütülen konferans zincirleri aracılığıyla, 1948 yılında GATT'nin kurulmasından bu yana ticarete bir bütünleşme yaratmaya çalışmaktadır.

* Marmara Üniversitesi, Avrupa Topluluğu Enstitüsü Müdürü; Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

En sonucusu Uruguay Round olarak adlandırılan sekiz GATT konferansının ardından, 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü kurulmuş, dünya ticaretini giderek serbestleştirme yönünde gösterilen gayretlerin neticesinde oldukça güçlü yaptırım imkânlarına sahip ve taraflar arasında doğan sorunları çözüme bağlayacak mekanizmalar üretebilen bir örgüt yaratılmıştır.

Yalnızca ulusal düzeyde düzenlenmesinde pek bir yarar görünmeyen fikrî ve sınaî haklar hukukunun Dünya Ticaret Örgütü sistemine bağlanması, bunun da globalleşen ticarî ilişkiler gibi uluslararası boyutu olan ve uluslararası menfaatleri düzenleyen bir hukuk olmasından kaynaklanmaktadır.

Fikrî ve sınaî haklar alanına giren ürünler, aynen fikirler gibi ülke sınırları tanımadan, ticaret yoluyla bütün dünyayı dolaşmaktadırlar. Karşılıklı bağımlılığın bir sonucu olarak konuyu uluslararası düzeyde çözümlenmek zorunluluğu doğmuştur. Bu konuyu ulus egemenliği meselesi olarak ele almaktansa, uluslararası boyutta ülkelerin birbirlerinin zararına işleyecek tuzaklardan arındırılmış bir sistemi kurmaları bütün tarafların yararına olacaktır.

Fikrî ve sınaî hakları ihlâl eden korsan ve taklit ürünlerin ülkeden ülkeye ithalinin söz konusu olduğu durumlarda, TRIPS Anlaşması'nın getirdiği yeni uygulamalara göre, hak sahiplerinin yazılı başvurusu ile, idarî ve adlî mercilere gümrük makamları tarafından söz konusu malların ülke içinde serbest dolaşıma sunulması işleminin askıya alınması imkânı tanıyacakları belirtilmektedir. Tecavüz hallerinde, süratli ve adil bir yöntem izlenmesi, bilerek işlenen ihlâllerde ceza yaptırımlarının uygulanması gibi işlemlere de TRIPS Anlaşması'nda yer verilmektedir.

Türkiye'de fikrî ve sınaî haklar alanında bugün yaşanan sıkıntılar, ülke menfaatlerini iyi dengeleyebilmek için konuyu derinlemesine inceleyerek gerekli düzenlemelerin bilinçli olarak yapılamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Fikrî ve sınaî hakların her alanında, özellikle AT'nun hakların tüketilmesi ilkesi bağlamında ve gümrüklerde hakların ihlâlüne karşı koruma önlemlerinin alınması konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Fikrî ve sınaî haklar konusunda yeni kanunlar ve yönetmelikler düzenlemekte de güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Türkiye'nin AT ile bir Gümrük Birliği'ne girdiği bu yeni dönemde, yeni kuralları bilinçli olarak yapabilmek için önce hem dünyada hem de AT'undaki kuralları ve uygulamaları iyice tanımak, incelemek ve anlamak zorunluluğu kaçınılmaz olmaktadır.

Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü olarak dergimizin bu özel sayısını, fikrî ve sınaî haklar konusunu değişik yönleriyle derinliğine irdeleyen değerli araştırmacıların, eğitimcilerin yazılarına ayırdık. Hepimizin yararlanabileceği bilgileri burada bulabilmek umuduyla.